

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
ІНСТИТУТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

За підтримки

**МІЖНАРОДНОГО БЛАГОДІЙНОГО ФОНДУ
«ФОНД ОЛЕКСАНДРА ФЕЛЬДМАНА»**

**Під знаком Григорія Сковороди
Зоряний час української культури**

МАТЕРІАЛИ

II Всеукраїнської науково-практичної конференції

«ДЕМОКРАТІЯ. АЛЬТРУЇЗМ. ОСВІТА»

(1-3 грудня 2016 року)

Харків
ХНПУ – 2016

зусиль для того, щоб ми існували, розвивались та жили щасливим життям.

У сучасному молодіжному середовищі зараз почуття вдячності не таке сильне, як заповідав Г.С.Сковорода, але це не зумовлено поганими відносинами між батьками та дітьми чи проявами абсолютної холодності молодих людей. Причина цього, скоріше у тому, що люди розучилися дякувати, цінувати сумління інших, звикли до формальних компліментів, часто сприймають добрі слова як належне і тільки, коли втрачають, лише тоді починають цінувати кожну втрачену хвилину спілкування і працю тієї людини. Така людська натура, що тільки втративши ми розуміємо всю цінність втраченого.

Література

1. Педагогічна Харківщина: довідник. /За ред.. В.І. Лозової, І.Ф. Прокопенка. – Харків: Видавництво Круглова, 1997. – 160с.
2. Григорій Сковорода. Вірші. Пісні. Байки Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. – Київ: Наукова думка. – 1983. – 545с.
3. Рідний край: Навчальний посібник з народознавства/За ред.. І.Ф. Прокопенка. – 2-е вид., випр. і доп. – Х.:ХДПУ, 1999. – 527 с.

НІМЕЦЬКА МОВА І ЛАТИНА В КУЛЬТУРІ РАНЬОГО МОДЕРНУ: ДО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ КУЛЬТУРНОГО І ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

Н.В. Григорова, м. Харків

Становлення культури раннього Модерну супроводжувалось змінами у мовній картині світу. Латинізована Європа змінюється на континент з багатоголоссям національних мов. Ці зміни виникають не самі по собі, а під впливом мовних практик і смаків доби Відродження, а також нових суспільних відносин, що конституювались в рамках національних держав.

Значний внесок до становлення німецької літературної мови зробив М. Лютер, культурні ідеї якого опосередковано вплинули на Г.С. Сковороду. Розглянемо дещо детальніше їхню позицію щодо спроб лінгвістичного

посилення теологічних і секулярних смислів тріади «Бог-Світ-Людина». Вихідним пунктом лінгвістичних інновацій Лютера був переклад на німецьку Біблії, тим самим заклавши норму літературного вжитку німецької мови, якій в богослужінні й освіті мали дотримуватись носії різних територіальних діалектів і говірок. Як зазначає А. Тремль, цей «переклад Біблії не тільки сформував німецьку мову – до нього взагалі не було єдиної літературної мови, – а й сформував мислення багатьох наступних учнівських генерацій, які на німецькомовній Біблії не тільки відточували свій стиль, а й шліфували та загострювали своє мислення» [2, 197].

Саме ця мова, яка відрізнялась від мовних практик повсякденності, стала маркером між середньовіччям і Новим часом як конститутивний чинник формування нового світогляду і нових вимог до виховних практик. *Imitatio* як принцип середньовічних виховних практик, орієнтованих на наслідування взірцям і на дотримання релігійних ритуалів, замінюється на принцип *vocation* – покликання і призначення, що змінило статус літературної національної мови і водночас надало їй рис урочистості і сакральності, на які раніше у Центральній і Західній Європі висувала домагання латина.

Внаслідок таких змін габітус людини стала визначати – серед багатьох інших чинників – також і мовна культура. Літературні національні мови при цьому демонстрували через вжиток слів іноземного походження толерантність до своїх внутрішніх суспільно обумовлених диференціацій, як того вимагало нове розуміння свободи як можливості єдності у різноманітності. Єдність європейського простору забезпечувалась християнською вірою як єдиного ґрунту співіснування різних конфесій та різних культур.

Переклад Біблії на національні мови, як і усякій переклад, завжди провокує конфлікт інтерпретацій. У православ'ї такий конфлікт мінімізується через інтерпретаційні канони. На відміну від нього, протестантизм

легітимізує такі конфлікти, бо, за настановами Лютера, кожна віруюча людина має право на вільну інтерпретацію і на своє розуміння тексту Біблії. Разом з цим латина не зникає, принаймні у добу Нового часу, повністю з обігу наукової комунікації. Більш того, підручники з латини стають першими публікаціями з методики викладання іноземних мов. Як приклад тут можна навести підручник Я.А. Коменського «Чуттєвий світ в картинках», яким користувався Гете під час своїх студій [2,234].

Але й також і у подальшому латина впливає на формування німецької мови, включно з культурними техніками читання і письма. Цікаві спостереження щодо цього робить Т. Адорно. У своєму аналізі він досить критично ставиться до лютерівського повороту від латини до німецької літературної мови (Hochdeutsch), вважаючи, що «цивілізація як латинізація відбулась у Німеччині лише наполовину, наклало відбиток на німецьку мову» (219). Латинська лексика у німецькій мові має цілковито інші функціонально-стилістичні характеристики, ніж французькій, італійській та іспанській мовах. В романських мовах вона органічно вписується в тканину національного мовлення. Через це латинська лексика тут не сприймається як іншомовна. Католицизм, в якому практикується богослужіння латиною, також сприяє входженню латини у повсякденне мовлення. Про це, зокрема свідчить вживання латини в польській мові серед різних верств населення. В германських мовах під впливом Реформації лексичні пласти латини і національних мов утворюють специфічний лінгвістичний паралелізм, на що звертає увагу Адорно. Наведемо його спостереження: «В Англії саксонський і норманський мовні шари напластовуються один на один, тут існує тенденція мовного подвоєння, де саксонським елементам відводиться роль архаїчно-конкретного, а латинські – репрезентують цивілізаційно-модерний характер, вони є настільки поширеними, що ... не сприймаються як чужорідні. У Німеччині ж через те, що латино-цивілізаційні складові не змішалися з більш старою народною мовою, вони, навпаки, застосовуються в освіченій мові вчених та у звичаях придворних і послуговують засобом відмежування від народу через

не асимільований вжиток» (Adorno, 1994b: S. 219).

У підсумку можна зазначити, що статус латини у національних мовах визначається не тільки логікою цивілізаційного процесу, а й внутрішніми закономірностями коеволюції мови і національної культури.

Література

1. Adorno Theodor Noten zur Literatur. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1994. – 708 S.
2. Treml Alfred K. Pädagogische Ideengeschichte. Ein Überblick. – Stuttgart & Kohlhammer. 2005. – 326 S.

СКОВОРОДИНСЬКА ТРАДИЦІЯ І СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ ТІЛЕСНОСТІ

Н.М. Даниленко, м. Харків

Надзвичайно швидкий технічний прогрес та різноманітні наукові відкриття перевертають уявлення людини про її місце у навколишньому світі. Сучасні вчені підкреслюють велику різницю між темпами формування тілесності людини та революційними перетвореннями в ході розвитку цивілізації. В цьому зв'язку актуалізується проблема співвідношення тілесного і соціального, як важливих складових буття людини. Крім того, стійкість традиції відокремлення тілесного і соціального, яка й досі репродукується в найважливіших соціальних інститутах, таких як родина чи школа, породжує суттєві соціальні проблеми, серед яких ми можемо визначити відсутність справжньої культури здоров'я, збільшення випадків девіантної поведінки серед підлітків та молоді, закріплення уявлень, згідно з якими тілесний розвиток відірвано від інших аспектів становлення особистості (насамперед інтелектуальних і моральних).

Науку про людину та її щастя Сковорода вважав найважливішою з усіх наук. Поділяючи світ надвоє – на істинне та тлінне, віддаючи перевагу Вічності, Богу, Сковорода по суті пропонує подвійне співвідношення духовного та тілесного. Особливістю філософії Сковороди є поділ світу на